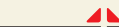

آنچه در این ستون می‌خوانید، دیدگاه‌های رسانه‌های خارجی است که صرفاً جهت اطلاع‌رسانی منتشر می‌شود و این دیدگاه‌ها موضع روزنامه «هم‌میهن» نیست.

CARNEGIE
ENDOWMENT FOR
INTERNATIONAL
PEACE

نتیجه مستقیم حملات آمریکا

نیکول گراجوسکی: چیزی که از زمان حمله آمریکا به تاسیسات هسته‌ای ایران به شکل اساسی تغییر کرده‌است، گفت‌وگو حاکم در ایران در مورد تسلیحات هسته‌ای است. آنچه تا پیش از این در قالب اشاره‌های مبهم‌یادر چارچوب عینک انرژی مسالمت‌آمیز هسته‌ای مطرح می‌شد، حالا به یکی از کانونی‌ترین اظهارنظرهای امنیت ملی تبدیل شده‌است، در دو سال گذشته، بیانیه‌های مقام‌ها، نمایندگان مجلس و فرماندهان نظامی ایران، کاملاً صریح‌تر شده و مجادله در خصوص احتمال تسلیحاتی‌سازی برنامه هسته‌ای وارد مباحث عمومی شده‌است اما در پی جنگ ۱۲ روزه، شکاف همیشگی میان تندروهایی که خواستار تشدید فعالیت‌های هسته‌ای بودند و میانه‌روهایی که خواهان خویشتن‌داری بودند، کاهش پیدا کرده‌است. نخبگان ایرانی روز به روز بیشتر «راهنبرد در آستانگی» را نوعی سوءمحاسبه ارزیابی می‌کنند و فشار داخلی برای ایجاد بازدارندگی واقعی افزایش پیدا می‌کند. در عین حال همسویی روزافزون ایران با روسیه، چین و کره شمالی، مسیر بالقوه انتقال فناوری و همکاری‌های فنی را بیش از پیش محتمل می‌کند. تحول رویکرد ایران به آرایش هسته‌ای سخت‌گیرانه‌تر، از طریق ابزارهای قانونی و سیاسی که با هدف قطع نظارت و ایجاد کنترل ملی کامل طراحی شده‌اند، در حال رسمی شدن است. روز ۲۵ ژوئن ۲۰۲۵ (۴ تیر ۱۴۰۴) پارلمان ایران با رای قاطع نمایندگان به مصوبه‌ای برای قطع همکاری‌ها با آژانس بین‌المللی انرژی اتمی رای دادند که بر اساس آن از این پس هماهنگی برای دسترسی بازرسان آژانس بین‌المللی انرژی اتمی به تاسیسات ایران باید با مجوز شورای عالی امنیت ملی انجام شود. به اضافه اینکه این قانون مجازات‌هایی را برای افرادی در نظر گرفته‌است که بدون مجوز اجازه بازرسی از تاسیسات هسته‌ای ایران بدهند. رای گیری برای این مصوبه با ۲۱۰ رای موافق و فقط دورای ممتنع با شعارهای مرگ بر آمریکا و مرگ بر اسرائیل همراه شد. از بین رفتن نظارت آژانس بین‌المللی انرژی اتمی احتمال مهم‌ترین نتیجه بلندمدت عملیات آمریکا و اسرائیل خواهد بود. ایران پیش از این، کاهش همکاری‌ها با آژانس را اعلام کرده بود. به گفته ایران دلیل این کاهش همکاری در میان گذاشتن اطلاعات از سوی آژانس در مورد تاسیساتی بود که مورد حمله قرار گرفته‌اند. برای مثال سازمان انرژی اتمی ایران تأکید کرد که آژانس حمله آمریکا و اسرائیل را محکوم نکرد و مدیریت آژانس «به دلیل این تصمیم با عواقب مستقیم مواجه خواهد شد.» واقعیت این است که آژانس این حملات را محکوم کرد، اما نه تا حدی که مقام‌های ایرانی را راضی کند. این امر باعث شد آژانس بین‌المللی انرژی اتمی که باید یک دیدبان بی‌طرف سازمان ملل باشد، به یک طرف هم‌دست در حملات به تاسیسات هسته‌ای ایران معرفی شود. بدون نظارت آژانس ایران می‌تواند برنامه محرمانه بازسازی تاسیسات هسته‌ای خود را بدون هرگونه نظارت و بازرسی پیش ببرد و جامعه بین‌الملل هرگونه نظارتی را بر فعالیت‌های هسته‌ای ایران از دست خواهند داد. به دلیل این حملات و چالش‌هایی که به دلیل جابه‌جایی مواد به مناطق مختلف برای راستی‌آزمایی توسط ایران ایجاد شده‌است و به اضافه به دلیل آسیب‌دیدگی تاسیسات، آنچه مورد نیاز بود، تشدید دسترسی آژانس بین‌المللی انرژی اتمی بود و نه کاهش آن. با تعلیق دسترسی‌ها و سوگیری گفت‌وگوهای سیاسی به سمت حمایت از تسلیحاتی‌سازی برنامه هسته‌ای، به نظر می‌رسد حتی با توجه به عدم قطعیت در مورد وضعیت ظرفیت‌های فیزیکی هسته‌ای ایران، خطوط قرمز داخلی در ایران در حال برطرف شدن هستند. روشن است که ایران عزم راستی‌آزمایی برای بازسازی برنامه هسته‌ای دارد اما توانمندی ایران برای از سرگیری سریع سازوکار عملیاتی غنی‌سازی و مسیر تسلیحاتی، همچنان سوالاتی بدون جواب است.

میزان آسیب دقیق‌ی که به تاسیسات زیرزمینی در اصفهان، نطنز و فردو وارد شده‌است، هنوز نامشخص است و این شکاف در آگاهی را فقط دسترسی آژانس می‌تواند پر کند. انتخاب بین از سرگیری فعالیت‌های هسته‌ای، به ارزیابی ایران از تهدیدهای جاری نظامی، منابع قابل دسترسی و اهداف راهبردی بستگی دارد. تلاش برای بازسازی دقیق و کامل برنامه هسته‌ای ممکن است چندین سال طول بکشد، اما نتیجه آن می‌تواند برنامه‌ای تاب‌آورتر و توانمندتر باشد. اما در عوض اگر ایران بتواند مواد موجود و متخصصانش را به سرعت جمع‌آوری کند، یک برنامه متمرکز بر تسلیحات، می‌تواند به سرعت در عرض چند ماه اجرایی شود.

لحظه جدایی

بررسی پیام‌های مصوبه مجلس
برای توقف همکاری با آژانس بین‌المللی انرژی اتمی

عکس: AFP

شهاب شهسواری

خبرنگار گروه دیپلماسی

یک هفته پیش بود که در بحبوحه حملات اسرائیل به ایران، علی لاریجانی، مشاور رهبر ایران، در پیامی که در شبکه اجتماعی ایکس منتشر کرد، خطاب به مدیرکل آژانس بین‌المللی انرژی اتمی «جنگ تمام‌شده به حساب رافائل گروسی خواهیم رسید.» ۲۴ ساعت از پایان حملات نظامی ایران و اسرائیل نگذشته بود که مجلس شورای اسلامی با اکثریت قاطع آراء، به طرح کاهش همکاری‌های ایران با آژانس بین‌المللی انرژی اتمی رای داد. به نظر می‌رسد که این نخستین گام از گام‌های پیش روی ایران برای تنبیه مدیرکل آژانس بین‌المللی انرژی اتمی، به دلیل نقض بی‌طرفی، در اطلاعات و زمینه‌سازی برای اقدامات نظامی علیه ایران باشد. پیام لاریجانی، پیش از آن بود که آمریکا به تاسیسات هسته‌ای ایران حمله کند و مدیرکل و شورای حکام آژانس بین‌المللی انرژی اتمی، در جلسه اضطراری در این خصوص بار دیگر در محکوم کردن این اقدام تعلل کنند. سیدعباس عراقچی، وزیر امور خارجه جمهوری اسلامی ایران، روز پنج‌شنبه در یک برنامه تلویزیونی گفت: «حمله به تاسیسات هسته‌ای ما به لحاظ قانون بین‌الملل جرم قطعی است، اما محکوم نکردند... آنقدر وضعیت در شورای حکام خراب بود که ۱۱ کشور به صورت جداگانه حمله به تاسیسات هسته‌ای ما را محکوم کردند.» ایران به وضوح گزارش جامع مدیرکل آژانس به شورای حکام را یکی از عوامل حمله نظامی اسرائیل و آمریکا به ایران می‌داند. سیدعباس عراقچی می‌گوید: «گزارش گروسی زمینه‌ساز تهاجم رژیم صهیونیستی شد.» رافائل گروسی در گزارشی که با عنوان گزارش جامع همکاری‌های ایران بر اساس تعهدات پادمان در اختیار شورای حکام قرار داده بود، با اشاره به یافتن ردپای مواد شکاف‌پذیر در چهار مکان اعلام نشده، مدعی شد که ایران پیش از سال ۲۰۰۳ «برنامه هسته‌ای ساختارمند اعلام نشده» داشته «که توسط ایران تا اوایل دهه ۲۰۰۰ انجام می‌شده و در برخی از فعالیت‌ها از مواد هسته‌ای اعلام نشده استفاده شده است.» هر چند گروسی در ادامه این گزارش تصریح می‌کند که بر اساس یافته‌های آژانس در حال حاضر و به صورت جاری «هیچ برنامه هسته‌ای ساختارمند اعلام نشده» توسط ایران وجود ندارد، اما همان جملات مبهم و ادعاها در مورد پرونده‌های مرتبط با بیش از ۲۲ سال پیش، باعث شد تا کشورهای اروپایی و آمریکا با صدور قطعنامه‌ای ایران را به نقض تعهدات پادمانی و انحراف برنامه هسته‌ای متهم کنند. سیدعباس عراقچی، با اشاره به مصوبه مجلس شورای اسلامی می‌گوید: «غربی‌ها به دست خودشان نظام NPT را تضعیف کردند و ما بر اساس مصالح کشور تصمیم می‌گیریم.» وزیر امور خارجه تأکید کرد: «همکاری ما با آژانس مانند قبل نخواهد شد.»

سیدعباس عراقچی، وزیر امور خارجه جمهوری اسلامی ایران، روز گذشته در پیامی در شبکه اجتماعی توییتر در مورد مصوبه مجلس توضیح داد:

«مجلس ایران به توقف همکاری با آژانس بین‌المللی انرژی اتمی رأی داده است، تا زمانی که ایمنی و امنیت فعالیت‌های هسته‌ای ما تضمین شود. این تصمیم نتیجه مستقیم نقش تأسفبار رافائل گروسی در پنهان کاری این واقعیت است که آژانس، یک دهه پیش، تمام مسائل گذشته را رسماً مخومه اعلام کرده بود. او با این اقدام مغرضانه، مستقیماً زمینه را برای تصویب قطعنامه‌ای با انگیزه سیاسی علیه ایران در شورای حکام آژانس بین‌المللی انرژی اتمی فراهم کرد، و همچنین حملات غیرقانونی اسرائیل و آمریکا به سایت‌های هسته‌ای ایران را تسهیل نمود. رافائل گروسی علاوه بر این، به شکلی حیرت‌آور و بر خلاف وظایف حرفه‌ای خود، از محکوم کردن صریح چنین نقض‌های آشکار مقررات پادمانی آژانس و اساسنامه آن سر باز زده است. آژانس بین‌المللی انرژی اتمی و مدیرکل آن، مسئول کامل این وضعیت نفرت‌انگیز هستند. اصرار رافائل گروسی بر بازدید از سایت‌های بمباران شده تحت عنوان نظارت پادمانی، بی‌معناست و حتی می‌تواند دارای نیت سوء باشد. ایران این حق را برای خود محفوظ می‌دارد که هر اقدام لازم را در دفاع از منافع، مردم و حاکمیت خود انجام دهد.»

سیدعباس عراقچی
وزیر امور خارجه ایران:
حمله به تاسیسات
هسته‌ای ما به لحاظ
قانون بین‌الملل جرم
قطعی است، اما
محکوم نکردند...

آنقدر وضعیت در
شورای حکام خراب
بود که ۱۱ کشور به
صورت جداگانه حمله
به تاسیسات هسته‌ای
ما را محکوم کردند.
گزارش گروسی
زمینه‌ساز تهاجم رژیم
صهیونیستی شد

شرایط جدید همکاری با آژانس

بر اساس مصوبه‌ای که چهارشنبه توسط مجلس شورای اسلامی تصویب شد و پنج‌شنبه توسط شورای نگهبان مورد تأیید قرار گرفت و توسط رئیس مجلس برای اجرا به رئیس‌جمهور ابلاغ شد، از این به بعد همکاری ایران با بازرسان آژانس منوط به رعایت دو شرط اصلی است؛ ابتدا تضمین حقوق ایران در NPT به‌ویژه حق غنی‌سازی و دوم مجوز شورای عالی امنیت ملی. به نوشته محمدباقر قالیباف، رئیس مجلس شورای اسلامی، بر اساس این قانون «هر نوع همکاری با آژانس یا ارائه گزارش به آنها و ورود بازرسان و مدیران آژانس تا حصول اطمینان از تأمین امنیت مراکز هسته‌ای و دانشمندان ما ممنوع خواهد بود.»

بر اساس این قانون، همکاری با آژانس بین‌المللی انرژی اتمی و اجازه دادن به بازرسان این آژانس برای دسترسی به تاسیسات هسته‌ای و دانشمندان ایرانی دو شرط دارد:

۱. حصول اطمینان از رعایت کامل حاکمیت ملی و تمامیت ارضی جمهوری اسلامی ایران و تأمین امنیت مراکز هسته‌ای و دانشمندان هسته‌ای بر اساس چارچوب منشور سازمان ملل متحد و به تشخیص شورای عالی امنیت ملی.

۲. حصول اطمینان از رعایت کامل حقوق ذاتی جمهوری اسلامی ایران در بهره‌مندی از کلیه حقوق مصرح در ماده ۴ معاهده منع گسترش سلاح‌های هسته‌ای به‌ویژه غنی‌سازی اورانیوم در داخل کشور به تشخیص شورای عالی امنیت ملی.

قانون جدید مجلس شورای اسلامی مجازات‌های سنگینی برای نقض‌کنندگان این قانون در نظر گرفته‌است. با این حال اجرای این قانون به معنای لغو کامل تمامی همکاری‌های ایران و آژانس یا خروج از پیمان عدم اشاعه هسته‌ای (NPT) نیست، بلکه با اجرای این قانون، بازرسان آژانس برای دریافت هرگونه اطلاعات یا انجام هر بازرسی در ایران، ابتدا باید از طریق مراجع ذی‌صلاح مجوز شورای عالی

امنیت ملی را کسب کنند و ایران این اختیار را دارد که با توجه به تجربه همکاری‌های گذشته با آژانس بین‌المللی انرژی اتمی، هر جا تشخیص دهد که حقوق ایران یا امنیت ملی بر اساس اطلاعات به‌دست‌آمده توسط آژانس به خطر می‌افتد، از این بازرسی‌ها و انتقال چنین اطلاعاتی جلوگیری کند. به نظر می‌رسد که مکان نگهداری اورانیوم غنی‌شده ایران که به گفته مقام‌های ایرانی پیش از حمله آمریکا به تاسیسات هسته‌ای به مکان‌های امنی منتقل شده بود، از جمله اطلاعاتی است که به دلیل نگرانی از طریق این اطلاعات به کشورهایی که ممکن است تلاش کنند از طریق نظامی این مواد را نابود کنند، فعلاً در اختیار آژانس قرار نخواهد گرفت.

انتقادهای بین‌المللی از عملکرد آژانس

تریتا پارسی، معاون اجرایی اندیشکده کوئینسی برای حکمرانی مسئولانه در پیامی در شبکه اجتماعی ایکس با انتقاد از محکوم نشدن حمله به تاسیسات هسته‌ای ایران و ترور دانشمندان هسته‌ای می‌نوید: «هر روزی که می‌گذرد و آژانس بین‌المللی انرژی اتمی (IAEA) ترور دانشمندان ایرانی توسط اسرائیل را محکوم نمی‌کند- به‌ویژه با توجه به اینکه اسرائیل ممکن است اسامی این دانشمندان را از خود آژانس بین‌المللی انرژی اتمی گرفته باشد - اعتبار آژانس را بیشتر خدشه‌دار می‌کند.» آنتونلا سیلیپینی، تحلیل‌گر و خبرنگار آزاد می‌نویسد: «مدیرکل آژانس بین‌المللی انرژی اتمی، رافائل گروسی می‌گوید که ایران درخواست‌ها برای بازرسی را نادیده می‌گیرد اما بخشی از سخن را پنهان می‌کند. به‌باور ایران این آژانس بین‌المللی انرژی اتمی بود که با درز دادن نام‌ها و مکان‌ها اقامت دانشمندان هسته‌ای ایران، احتمالاً به موساد، امکان ترور دانشمندان ایرانی را ایجاد کرد.» این تحلیل‌گر می‌نویسد: «اگر آژانس به عنوان کانالی برای آژانس‌های اطلاعاتی فعالیت کند، دیگر یک دیدبان محسوب نمی‌شود، بلکه یک سلاح است.» او ادامه می‌دهد: «اعتبار گروسی هر زمان که به ایران فشار وارد می‌کند، برای اسرائیل بهانه می‌آورد و در مورد ترورها ساکت می‌ماند، بیشتر از بین می‌رود.» سیلیپینی می‌نویسد: «اگر آژانس در مورد عدم اشاعه واقعی جدی است، پس چرا بیشترین کشورهایی که تحت بازرسی و نظارت قرار دارند، کشورهای بدون سلاح هسته‌ای هستند و کشورهایی که کلاهک‌های واقعی دارند، یعنی اسرائیل، همیشه غیرقابل بازرسی باقی می‌مانند؟»

کرملین: اعتبار آژانس به شدت آسیب دیده‌است

همزمان با اعلام نتیجه رای‌گیری مجلس شورای اسلامی در خصوص طرح کاهش همکاری‌ها با آژانس بین‌المللی انرژی اتمی، سخنگوی کاخ کرملین به شدت از بی‌عملی آژانس در خصوص حملات به تاسیسات هسته‌ای ایران انتقاد کرد و تصمیم تهران را نتیجه مستقیم حمله آمریکا به تاسیسات هسته‌ای ایران عنوان کرد. دیمیتری پِسکوف، سخنگوی کاخ کرملین در پاسخ به خبرنگاران گفت: «بدون تردید این تصمیم [کاهش همکاری‌ها با آژانس] نتیجه مستقیم حمله بی‌دلیلی است که صورت گرفت، نتیجه مستقیم حمله به تاسیسات هسته‌ای است که امری بی‌سابقه بود. بدون شک در چنین شرایطی اعتبار آژانس بین‌المللی انرژی اتمی به شدت آسیب‌دیده‌است، طبیعتاً این شرایط فقط باعث نگرانی بیشتر

